

Білоус, Н. В.(2020). Концепція гармонії у пейзажній ліриці Аннетти фон Дросте-Гюльсхоф (цикл віршів «Die Heidebilder»). *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Серія: Літературознавство*, 2(96), 25 – 42.

УДК 821.112.2-2.09

Н.В. Білоус

КОНЦЕПЦІЯ ГАРМОНІЇ У ПЕЙЗАЖНІЙ ЛІРИЦІ ДРОСТЕ (ЦИКЛ «DIE HEIDEBILDER»)

Вступ

У німецькій літературі творчість Аннети фон Дросте-Гюльсхоф (Annette von Droste Hülshoff, 1797–1848) виділяється яскравою самобутністю. Дросте, відзначеній неповторною індивідуальністю творчого почерку, як жодному іншому майстру слова того часу, вдалося виразити велич духовних шукань емансипованої вимогливої до себе і до життя особистості Європи, вихованої на високих класичних зразках поетичної музи Німеччини багатьох століть. Нині творчість А. фон Дросте-Гюльсхоф вшанована включенням до антологій кращих німецьких авторів ХІХ ст., втім, повертає до себе увагу та обставина, що в Україні поетичний спадок видатної німецької поетеси маловідомий не тільки широкому колу читачів, а й спеціалістам-філологам і перекладачам.

Зарубіжні (Ібель, 1960, Гезельгаус, 1943, Борхмейєр, 2003) та російські літературознавці (Рудницький, 1977, Гугнін, 2002, Дмитрієв, 1984) присвятили спеціальні праці аналізу творчості «видатної німецької ліричної поетеси, сповненої маскуліної, сердечної сили, відзначеної печаткою народу Вестфалії, проникнутої враженнями похмурого рідного ландшафту, феодально-католицького світосприйняття та глибокої релігійності» [Вильперт, 1988: 161]. Проте наукові висновки щодо поетичної творчості Аннети фон Дросте-Гюльсхоф у сучасному літературознавстві позначені проблемністю і не можуть вважатися остаточними, тому картина світу майстрині ще потребує детального вивчення: дискусійним видаються застосування біографічного та інституційного підходів до вивчення літературної спадщини майстрині, залічення Дросте до певного літературного напрямку. І на початку письменницької роботи, і на всьому своєму довгому творчому шляху авторка щиро цікавилася думкою знаних авторів і літераторів (А. Шлютер, А. Шприкман, Катарина Буш-Шюкінг, Левін Шюкінг т.ін.) зверталася до найбільш актуальних тогочасних тенденцій поезії, випробувала десятки літературних прийомів, змінювала манеру у відповідності до власного світовідчуття, поступово розділяючи з читачем свої все більш зрілі і виважені роздуми, але так і не представила світові жодної збірки у типовій манері романтизму, клерикальної лірики або бідермейєру.

Дросте пов'язували з бідермейєром, пізнім романтизмом, раннім реалізмом поетичним реалізмом, раннім імпресіонізмом. (Бакалов, 2003). Літературознавці (Розен, 1993, Мумбауер, 2017) відносять поетичну спадщину Дросте до романтизму, але слід зазначити, що лірика поетеси, сповнена романтичних символів та античних метафор, хоча й містить підвищений емоційний тон завдяки формі звернення, завжди спирається на деталі, що спрямовують увагу читача не на нервову напругу самовираження чи індивідуальне почуття в образах ліричних героїв, а на контекстні посилання, ідею, яка у творчості Дросте неодмінно містить мудрість усвідомлення реальності і бажання її вдосконалити.

У своїй монографії «Die Frau in der Literatur. Der Beitrag der Frau zum literarischen Leben in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts» Г. Грубек (2008: 76) зазначає, що Дросте починає писати вірші за часів романтизму, проте не дуже пасує до визначеної літературної епохи. Й. Клаассен (1883) у монографії 1883 року залічує майстриню до романтизму, втім характеризує твори Дросте як такі, що є принципіально відмінними від доробку романтиків Німеччини і є, скоріше, спорідненими з романтизмом Англії. Клаассен наводить також цитату самої авторки, яка вважає себе нездатною проникнутися романтичною «манерою» письма, адже «не лише мало її любить, але й зовсім для неї безталанна» (1883: 76). Клаассен доходить висновку, що Дросте мала з романтизмом більше спільного, ніж сама здогадувалася, через те, що і її душа, і характер, як у кожного справжнього поета, була сповнена романтикою.

У вітчизняній науці І. Качуровський (2008: 378) відносив Дросте до романтиків, адже саме романтизм відкрив підсвідоме для літератури. Втім, оцінюючи творчу спадщину Дросте, ми не повністю поділяємо точку зору І. Качуровського: на відміну від романтичних персонажів ліричні герої Дросте позбавлені душевного захвату: ідеалізація природи і поклоніння їй, так само як блукання у нереальному, їм не властиві. Поетеса переосмислює традиції романтизму: яким би заманливим не був ілюзорний світ, він містить у її поезіях фізично відчутну загрозу (холод, лід, темрява), і не в силі утримати ліричного героя, який робить вибір на користь реальності.

Деякі літературознавці і біографи вбачають у творчості Дросте ознаки раннього реалізму XIX ст.: відомий германіст Ріхард Брінкманн (1969) розглядає авторку серед виразників реалістичної манери. Реалізм від початку свого формування демонстрував характерні погляди: споглядальний, сповнений іронії і меланхолії, а також опозиційний, критичний, такі твори характеризуються скептицизмом, сатирою і гумором. Дросте непритаманне висловлювання політичних уподобань і критичного погляду на сучасні їй суспільні події. Більш того, Дросте часто використовує широко відомі міфологічні образи і мотиви, що є менше властивим літературним творам реалістів.

Метою представленого дослідження є вивчення комплексу поетичних засобів та прийомів у віршах з циклу Дросте «Die Heidebilder», за допомогою яких майстриня створює багатопланову ідилічну картину, водночас рухому і збалансовану з точки зору перспективи, з чітким розподілом фокусу уваги на

дійових осіб та мовців. Завданнями даної статті є вивчення наступних аспектів: лексико-семантичних засобів циклу, застосування персоніфікації елементів визначеного пейзажу, використання фольклорних та християнських символів, перехресне представлення одних і тих самих уособлених персонажів у декількох віршах циклу з різної фокальної перспективи для посилення ідеологічної нерозривності циклу.

Методологія і методи дослідження

Під час роботи застосовано семантико-стилістичний та порівняльний методи, лінгво-поетичну інтерпретацію, а також контекстуальний інтерпретаційний аналіз.

Результати та дискусії

Цикл «Die Heidebilder» був створений Дросте у лютому-березні 1842 року «у єдиному пориві», як сама поетеса пізніше писала Шюкінгу – вісім віршів даного циклу були представлені на одному й тому самому робочому манускрипті А. Дросте. Цикл, названий «Степовими картинами», поєднав у собі образи, нав'язані природою Мюнстерланду – узбережжями Емсу, рівнинами і невисокими пагорбами сьогоdnішнього Северного Рейну-Вестфалії (який і зараз залишається переважно сільським регіоном) – з фантазією поетеси на теми одухотворення природи і існування містичних істот.

Цикл об'єднаний широкою панорамою пейзажів Вестфалії, представлених з особливої близької перспективи. Високий ступінь деталізації концентрує увагу читача на одній визначеній місцевості, начебто обмеженій екосистемі і у її зв'язку з містичними істотами краю. Представлені образи поетеса докладно розглядає у взаємозв'язку усього живого і абіотичного, сприймаючи прекрасну картину як близьку, рідну, не ідеалізовану, і тим самим ще більш довершену

У циклі низка віршів об'єднана однією темою: «Der Weiher» / «Ставок», які виявляють спорідненість поетеси із близькою і добре зною нею природою батьківщини. Від імені уявного «я» поетеса змальовує умиротворений пейзаж, що поступово вибудовується і підтримується взаємозалежністю, турботливістю і ніжністю усіх учасників дійства. Чотири вірші з даної групи пов'язані між собою поетичним місцем, сюжет представлений з погляду персоніфікованих ліричних та об'єктивованих осіб. Два вірші – «Die Linde» / «Липа» і «Die Wasserfäden» / «Водяні ниті» – створені від першої особи. Ліричними фаунонімними героями тут виступають липа, що росте на березі ставка, і водорості з тієї самої водойми – водяні ниті, – багатосмисловий образ, який у короткому творі притягує увагу читача. Вірші – «Das Schilf» / «Очерет» і «Der Weiher» / «Ставок» – розгортають звернення до читача від авторки, створюють образно-зорову асоціацію з сонячними днями, відблисками сонця на воді, ритмічним погойдуванням дерев.

Якщо порівняти твори з циклу «Heidebilder» з віршем Ф. Гельдерліна «Die Eichbäume» (1797), що також має форму звернення, – до дубів як символу волі і сили («fröhlich und frei / радісні та вільні»), – стає очевидним контраст у ставленні ліричного «я» до уособленого об'єкту. Прагнення поєднання з природою і близькості до її недоторканності є недосяжним у Гельдерліна, а саме прив'язаність до людського буття, любовні стосунки ліричного героя, тим

самим спричиняє формування заздрості та внутрішнього поневолення («*erdulden* / винести, *fesseln* / прикувати, *die Knechtschaft* / кабала»). Вірші-звернення Дросте позбавлені внутрішньої напруги і подібного зломленого спротиву, як і пафосного трагізму звучання, що досягається Гельдерліном завдяки гекзаметру, але вірші мають схожу палітру візуалізації завдяки великій кількості епітетів для змалювання краси природи. Концептуально два вірші різняться посилом до читача: ліричне «я» Гельдерліна у типово романтичній традиції сконцентроване на особистому, на власній романтичній історії, у той час як Дросте залишається вірною абстрагованому баченню поета, наголошуючи на гармонії людини і природи. Подібну форму звернення має вірш «*Die Erlen*» Новаліса, написаний у типово романтичній концепції гармонії внутрішнього стану героя і природи: «*O Erlen, o wachset und blühet / Mit unserer Liebe doch nur / Ich wette, in kurzer Zeit siehet / Man euch als die Höchsten der Flur*». У вірші окрім дерев присутні гаряче сонце, сріблястий струмок і вітер, але представлені вони у пестливій манері, почасти що властивій фольклорній естетиці: «*Das silberne Bächelchen / сріблястий струмочок, ein anderes Pärchen / інша парочка, die Vögelchen / пташечки, goldlockiges Klärchen / золотокоса Кларочка, Herzchen / серденько*». Звернення до дерев пронизане вдячністю за романтичну атмосферу і закликом до майбутньої підтримки романтичного почуття. Світлий і сповнений надії вірш Новаліса різниться із віршами з циклу «*Heidebilder*» Дросте простотою посилу і однозначністю його висловлення.

«*Der Weiher*» Дросте поєднує образи у яскравій картині ранішнього ставка, чому слугує прямий асоціативний зв'язок із зоровими та слуховими образами: «*Spiegel / дзеркальна поверхня, Glanz / блиск, horcht / прислухається, Säuseln / шелестіння, flüstere's / шепоче*», що апелює до чуттєвого світу читача: «*Weste küssen / західні вітри цілують, Die Wasserspinne führt den Tanz / Водяний павук веде танець, Schwertlilienkranz am Ufer steht / Вінок ірисів на березі*». Ще більшого візуального «об'єму» образу додає двократне згадування світла: «*im Morgenlicht | ... auf des Sonnenbildes Glanz*».

Вірш «*Das Schilf*» має форму звернення до поетичного обрамлення ставка, змалюваного також і у «*Der Weiher*». Поетеса залишає те саме місце дії, але змінює перспективу і час. Якщо у поезії «*Der Weiher*» читач бачив водойму і ландшафт з перспективи наче над поверхнею ставка, то у «*Das Schilf*» ставок представлений з берега під час полуденної спеки. Природа, турботлива мати, прагне гармонії і спокою навколо дрімотного ставка, висловлюючи звернення у прямому втихомирненні докільця: «*Stille, er schläft! stille, stille! / Тихо, він спить! Тихо, тихо!, Libelle, reg' die Schwingen sacht, / Бабко, обережно воруши крильцями, Daß nicht das Goldgewebe schrille, / Щоб золотисте павутиння не зазвучало пронизливо, Ufergrün, halt gute Wacht / Зелень берега, гарненько неси вахту, Kein Kieselchen laß niederfallen, / Не дозволь впасти жодному камінцю, breit', Ast, dein grünes Tuch / Гілко, простягни свою зелену хустину*». Саме така форма звертань без відповіді вказує на вищість природи як першоджерела, але загальні інтонації вірша – ніжні і рухомі – не перетворюють його на наказ. Мова віршів циклу сповнена окличних речень та питань, а також повторів, при цьому у більшості випадків знак оклику вказує не на високу емоційність або

підвищення тону голосу мовця (що було б недоречним, зважаючи на статичну атмосферу спокою у підциклі «Ставок»), а на внутрішнє підсилення заклику. Поетеса реалізує таким чином прагматику волевиявлення, а не наказу, адже мовці її вірша – уособлені мешканці ставка – демонструють приязнь і єдність у загальному бажанні зберегти спокій.

Образи споріднених природних об'єктів яскраві, кожен з них означений притаманною йому деталлю, оживлений дією: «Ein fallend Reis hat ihn bewegt, / Його змусила поворохнутися гілочка, що падає, Das grad zum Nest der Hänfling trug / Яку яксамраз несла до гнізда коноплянка». Центральний образ – блаженно дрімотною ставка, не окреслений динамічно, його найвизначніша дія – поворохнутися від гілочки, що впала, його найточніша характеристика: «Er schläft / Він спить, Und über ihn läßt säuselnd wallen / А над ним дозволяє розвіюватися з шелестінням, Das Laubgewölb' der alte Baum / Завісі з листя старе дерево».

Згаданий вище уособлений образ дерева у вірші «Die Linde» передає, нібито, переживання жінки, – турботливої, але самотньої. Це уявне «я» – лірична героїня, яка достеменно знає, чого шукає, і чого ніколи не досягне. Липа, що височіє над ставком, має уособлений ширший огляд місцевості ніж очерет, тому перспектива знову змінюється, і окрім ставка та бабки до активних осіб сюжету Дросте залучає гусінь, водні нитки та поета – представлена у циклі людина виступає рівною образами живої і неживої природи з оточення ставка за мірою приділеної їй уваги. Активний персонаж-липа відсторонена від людини і сприймає поета як загрозу ідилічній картині: «Sonst wahrlich hätt' die Raupe ihn erschreckt / Інакше його справді налякала б гусениця, Die ich geschleudert aus dem Blätterhag / Яку я жбурнула з листяної огорожі». Цей пейзажний вірш завершено яскравою нотою самотності, безпомічності і розчарування: «Wie mir zum Hohne, der im Sonnenbrande / Наче на зло мені, яка в пекучу спеку, Hier einsam niederlechts vom Uferrande, / Тут самотньо рине вниз з берега ріки», адже байдужий ставок не врятує липу від спеки. Майже знеособлений образ ставка протиставлений зворушливій деревній персоналізації. У мовленні ліричної героїні-липи поетеса використовує слово від першої особи, сповнене метафорами та епітетами.

Яскравий автор пізнього німецького романтизму Й. фон Ейхендорф у 1826 році також розробив мотив липи як рослинного співрозмовника у вірші «Bei einer Linde»: «Seh ich dich wieder, du geliebter Baum... / Бачу тебе я знову, улюблене дерево». Вірш Ейхендорфа як і «Die Linde» Дросте присвячений темі самотності, але втілена вона через призму ностальгії і біль ліричного героя. Рани поєднують дерево і ліричне «я», втім, фізично дерево є антитезою душевного стану героя: викарбуване самим юнаком на корі липи ім'я його коханої зарубцювалося з часом, а сердечні страждання старіючого героя не минуть. Характерне для пізнього романтизму бачення дисгармонії світу поетом не представлене у віршах Дросте: її герої і уособлені елементи їх оточення прагнуть спокою і балансу, їх зусилля докладаються для збереження гармонії.

Вірш «Die Wasserfäden» також викладений від першої особи множини, і представляє об'єктивованій збірний образ водяних нитей, які відгукуються на

монолог липи. Властиве будь-якій єдності самоусвідомлення підкріплюється зовнішніми характеристиками, що створює гармонійні стосунки оживлених уявою поетеси нитей із оточенням. Цей образ грайливий: «Wer uns kennt, der nennt uns lieb und treu / Хто нас знає, називає нас милими і вірними, Welle mag in unserm Schleier kosen / Хвиля любить пеститися у нашій вуалі».

Зв'язок струменів зі ставком схожий на непрості людські відносини: «... des Teiches Blutsverwandte, fest / ... близький родич ставка, міцно, Hält er all uns an die Brust gepreßt / Тримає він усіх нас, притиснувши до грудей, Und wir bohren unsre feinen Ranken / І ми устромляємо наші тонкі вусики, In das Herz ihm, wie ein liebend Weib, / Йому у серце, як любляча жінка, Dringen Adern gleich durch seinen Leib / Проникають подібно до вен прямо через його тіло». Водні ниті не усвідомлюють болю від своїх слів або дій, вони приязні і до реальних, і до міфологічних мешканців ставка: «Und die Karpfenmutter ihre Brut / А мама-короп (ховає) своє потомство, Welle mag in unserm Schleier kosen / Хвиля любить пеститися в нашій вуалі, Uns nur traut die holde Wasserfei / Тільки нам довіряє чарівна водна фея». Контраст підсилюється тим, що загальний тон вірша надзвичайно світлий і радісний: «lieb / милий, treu / вірний, trauen / довіряти, kosen / пестити, Sterne blinken / зірки блискотять, Sonne» / сонце, flüssiger Kristall / «розплавлений кришталь»: поступове заглиблення і «виринання» панорами, яскравість порівнянь і численні означення створюють неперевершену за силою враження динамічну картину квітучої і жвавої природи, гармонії її живих істот, єдності природних сил у вигляді містичних осіб та оживлених об'єктів пейзажу, – переливчасті відблиски гри сонця на воді.

Семантично вірші циклу «Die Heidebilder» угруповані навколо лейтмотиву художнього полотна. Особливостями тематичної низки віршів є їх мальовничість, утілена у деталізованому пейзажі, та барвистість, створена завдяки щільно використаним кольорам: «blaugolden / синьо-золотий, grünes Tuch / зелена хустина», асоціаціям із визначеною деталлю, що виникають у читача: «im Morgenlicht / у ранковому світлі, das tief kristall'ne Becken / центр глибокої кришталевої водойми». Так, рядки «Wie grell die Sonne blitzt! / Як яскраво сяє сонце!» («Die Linde») та «Sonne sich in unserm Netz gefangen / Сонце попало у полон нашої сітки» («Die Wasserfäden») надають уявній картині жовтувато-білих відтінків, а метафора «auf seinem Wolkenflaum / на своєму хмарному пуху» («Das Schilf») просочує поверхню кришталево прозорого водоймища відтінками білого і блакитного – хмаринок і неба.

Багатоплановості надає картина, змальованим у вірші «Der Weiher», використання християнської символіки в ідилічному пейзажі. У віршах немає прямої вказівки на християнську складову, але ми припускаємо, виходячи з того, що поетеса була смиренною католичкою, що використання нею біблійного тла і християнських символів або натяків у пейзажній ліриці для створення гармонійної картини життя є природним і логічним. Багатократне згадування про світло, його джерело (сонце, віддзеркалення сонця у воді) і властивості – жар, яскравість, протиставлення темряві ночі, – має своїм завданням нагадати про те, що світло є символом духовності і могутності бога.

Також кришталь є символом віри і чистоти через його схожість із двома основними стихіями життя – повітрям і водою. Вінок ірисів передає страждання Діви Марії, очерет – смиренне життя віруючих, а конюшина є християнським символом Трійці. Липа з античних часів вважалася деревом краси і жіночності, а у Біблії згадується як дерево, що давало прихисток Богородиці. У німецькому фольклорі липа вважалася символом сердечності, захищеності та домашнього затишку. Віруючі часто збиралися на молитву саме під цим деревом-пристановищем, декорували стовбур розп'яттями і образами Діви Марії, уквітчаними липовим цвітом. У вірші «Die Linde» уособлена липа є також прикладом християнського смирення, і водночас сховищем, рятівницею від спеки.

Кольори, використані поетесою у циклі, широко побутують у християнській традиції богослужіння: кармін (червоний), золотий, білий, блакитний. Тиша навколо ставка, турбота місцевих істот і рослин про спокій ставка, що сповнюють картину, незмінність і розміреність існування у мирі є ідилією, якої прагне будь-яка християнська громада.

Пейзажі у віршах, попри вимальовані найдрібніші деталі і відтінки, не є статичними – вони оживають, щоб повернутися до первісної статистично-гармонійної картини: «Libellen zittern über ihn / Бабки тремтять над ним, Die Wasserspinne führt den Tanz / Водяний павук веде танець» («Der Weiher»), «Ein lindes Säuseln kommt und geht / Ніжний шелест приходить і йде» («Der Weiher»), «Wieget der Vogel seine Flügel / Качає птах крилами» («Das Schilf»), «Welle mag in unserm Schleier kosen / Хвиля любить лащитися в нашій вуалі, Neben uns des Himmels Sterne blinken / Поруч з нами миготять небесні зірки» («Die Wasserfäden»). Існування, що складається з одних і тих же послідовних дій, позбавлене незвичного, без особливої динаміки і руху, постає у зображенні Дросте ідилічним, цілеспрямованим в собі. Життя у розміреному темпі поетеса зображає через періодичність дій: рухати, качати, приходити – йти, мигтати, а незмінність – через протиставлення теперішнього часу умовному способу: «Ich hauch' ihm meines Odems besten Duft / Я дмухну на нього найкращим ароматом мого дихання, Daß er den frommen Schläfer nicht geweckt / Щоб він не розбудив благочестивого сплячого» («Die Linde»). Лише подія, що порушить ідилію, здатна викликати протидію, адже смисловий лейтмотив чотирьох віршів – урочистий мир і тиша.

Асоціативний світ постає з метафоричного тла та живиться складними перетинаннями образів: «eine Bank lehnt sich an meinen Stamm / лава тулиться до мого стовбура» («Die Linde») і порівнянь: «Den Fäden gleich, die, grünlicher Asbest / Подібно до ниток, які, зеленуватий азбест» («Die Linde»), «wie ein schlüpfend Fischlein zieht / І як рибка, ковзаючи, простягає, Sein Schatten durch des Teiches Spiegel / Свою тінь через дзеркало ставка» («Das Schilf»), а також метонімія: das Gewürm / гусінь, Das hundertfarbig zittert in der Luft / Тремтить (коливається) у повітрі». Метонімія посилює ефект періодичності подій і зовнішньої статичності картини, що включає рухливих персонажів.

Поетеса звертається до метафоричного заміщення ознак унаочнення образів краси природи: «flüssigen Kristall wir trinken / рідкий кришталь ми

п'ємо, in unserm Schleier / під вуаллю розуміється хвиля, aus dem Blätterhag / з листяного схилу», густе гілля – із огорожею, «auf seinem Wolkenflaum / на своїй пуховій хмарі», віддзеркалення неба у воді – із пухнастим облаком, а сама водна поверхня – із дзеркалом: «des Teiches Spiegel / дзеркало ставка». Порівнюючи об'єкти пейзажу, що мають певну стихійну силу (як то вода або хмари) з крихкими предметами, Дросте створює особливий образ слабосильної природи, наділяє її двоїстою характеристикою, вселяє думку про схожість між природним та людським.

Читач переконується в неоднозначному взаємозв'язку поетеси з природою, що, як і людські взаємовідносини, може бути болючим, розділеним або безнадійним. Дросте наставляє читача, що турбота і щирість, навіть без взаємності, дарують неповторні почуття душевної гармонії і внутрішнього спокою.

Висновки

Досліджені вірші з вивченої групи пов'язані між собою поетичним місцем дії – Дросте закладає статичний фундамент полотна, центральний образ – блаженно дрімотною ставка, але представляє у кожному творі підциклу нове ліричне я, наділяючи кожного мовця словом від першої особи, сповненим метафорами та епітетами, змінює перспективу і час, щоб наголосити наступні ідеї:

- 1) вищість природи як першоджерела,
- 2) абстраговане бачення поета – сприятливий фон заради наголошення на гармонії людини і природи,
- 3) образи природних об'єктів – яскраві і самодостатні, вони варті означення притаманними їм деталями, оживлення дією у пейзажній ліриці.

Особливістю тематичної низки віршів циклу є їх мальовничість, утілена у деталізованому пейзажі. Семантично вірші циклу «Die Heidebilder» угруповані навколо лейтмотиву художнього полотна, Дросте створює та інтенсифікує з кожним наступним віршем циклу прямий асоціативний зв'язок із зоровими та слуховими образами читача. Яскравість порівнянь і численні означення створюють неперевершену за силою враження динамічну картину гармонії живих істот і квітучої природи, що навіть у русі тяжіють до повернення до первісної статичності та балансу. Вірші-звернення Дросте позбавлені внутрішньої напруги і спротиву, пафосного трагізму звучання, любовної ностальгії, притаманних пейзажній ліриці її сучасників-романтиків. У картині світу Дросте асоціативний світ постає з метафоричного тла та живиться складними перетинаннями образів, щоб піднести на перший план особливий образ слабосильної природи у її двоїстості, підкреслити схожість між природним та людським тяжінням до гармонії та умиротворення.

У подальших дослідженнях доречно вивчення застосування Дросте поетичної фоніки у пейзажній ліриці, адже аналіз обраних прийомів звукопису, а також ритмометру нададуть більш повну картину естетичного забарвлення і смислового навантаження цієї вагової частини літературної спадщини поетеси.

Література

1. Бакалов А. С. (2004) *Немецкая послеромантическая лирика (традиции и новаторство)*(дис....канд. филолог. наук.). Московский государственный педагогический университет, Москва.
2. Дмитриев А. С. (1984). Предисловие. *Die Deutsche Lyrik des 19. Jahrhunderts*=*Немецкая поэзия XIX века* (р. 29-31) / под ред. А. С. Дмитриева, Н. Т. Беляева, Е. И. Нечепорука и др. Москва: Радуга
3. Гугнин А. А. (2020). *Немецкая литература XIX века. От романтизма до бидермайера. Статьи, переводы, комментарии, библиография.* Вып. 1. Новополюк: НЦСГИ ИС РАН.
4. Рудницький М. (1977). Annette von Droste-Hülshoff. *Иноземна література.* № 6. С.189-191.
5. Качуровський І. (2008). *Променисті силвети. Лекції, доповіді, статті, есеї, розвідки.* Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 767 с.
6. Borchmeyer D. von. (Ed.). (2003). *Annette von Droste-Hülshoff. Darf nur heimlich lösen mein Haar.* München.
7. Brinkmann R. (1969). *Begriffsbestimmung des literarischen Realismus.* Darmstadt.
8. Claassen J. (1883). *Anna Elisabeth Freiin von Droste-Hülshoff. Leben und ausgewählte Dichtungen.* Nikosia.
9. Grubeck G. (2008). *Die Frau in der Literatur. Der Beitrag der Frau zum literarischen Leben in der ersten Hälfte 19. Jahrhunderts.* Diplomica Verlag GmbH.
10. Heselhaus C. (1943). *Annette von Droste-Hülshoff. Die Entdeckung des Seins in der Dichtung des 19. Jahrhunderts.* Halle [Saale]: Max Niemeyer.
11. Ibel R. (1960). *Annette von Droste-Hülshoff: Werke in einem Band. Ausgewählt und mit einem Nachwort versehen von Rudolf Ibel.* Hamburg&Berlin: Deutsche Hausbücherei.
12. Mumbauer J.(2017). *Die deutsche Dichtung der neuesten Zeit: Erster Band.* TP Verone Publishing.
13. Rosen R. (1993). *Ein Gitter aus Musik und Sprache: Feministische Analysen zu Annette von Droste-Hulshoff.* Paderborn: Schöningh.
14. Wilpert G. von. (1988). *Deutsches Dichterlexion. Biographisch-bibliographisches Handwörterbuch zur deutschen Literaturgeschichte.* Stuttgart: Kroner.

References

1. Bakalov A. S. (2004) *Nemetskaia posleromantycheskaia lyryka (tradysyy y novatorstvo)*(dys....kand. fyloloh. nauk.). Moskovskiyi hosudarstvennyy pedahohycheskiy unyversytet, Moskva. [in Russian]
2. Dmytryev A. S. (1984). Predyslovye. *Die Deutsche Lyrik des 19. Jahrhunderts*=*Nemetskaia poezya XIX veka* (r. 29-31) / pod red. A. S. Dmytryeva, N. T. Beliaeva, E. Y. Necheporuka y dr. Moskva: Raduha. [in Russian]

3. Huhnyn A. A. (2020). *Nemetskaia lyteratura KhIKh veka. Ot romantyzma do bydermaiera. Staty, perevodы, kommentaryy, byblyohrafiya*. Vип. 1. Novopolotsk: NTSSHY YS RAN. [in Russian]
4. Rudnytskyi M. (1977). Annette von Droste-Hülshoff. *Inozemna literatura*, 6, 189-191. [in Ukrainian]
5. Kachurovskiy I. (2008). *Promenysti sylvety. Lektsii, dopovidi, statti, esei, rozvidky*. Kyiv: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia». [in Ukrainian]
6. Borchmeyer D. von. (Ed.). (2003). *Annette von Droste-Hülshoff. Darf nur heimlich lösen mein Haar*. München. [auf Deutsch]
7. Brinkmann R. (1969). *Begriffsbestimmung des literarischen Realismus*. Darmstadt. [auf Deutsch]
8. Claassen J. (1883). *Anna Elisabeth Freiin von Droste-Hülshoff. Leben und ausgewählte Dichtungen*. Nikosia. [auf Deutsch]
9. Grubeck G. (2008). *Die Frau in der Literatur. Der Beitrag der Frau zum literarischen Leben in der ersten Hälfte 19. Jahrhunderts*. Diplomica Verlag GmbH. [auf Deutsch]
10. Heselhaus C. (1943). *Annette von Droste-Hülshoff. Die Entdeckung des Seins in der Dichtung des 19. Jahrhunderts*. Halle [Saale]: Max Niemeyer. [auf Deutsch]
11. Ibel R. (1960). *Annette von Droste-Hülshoff: Werke in einem Band. Ausgewählt und mit einem Nachwort versehen von Rudolf Ibel*. Hamburg & Berlin: Deutsche Hausbücherei. [auf Deutsch]
12. Mumbauer J. (2017). *Die deutsche Dichtung der neuesten Zeit: Erster Band*. TP Verone Publishing. [auf Deutsch]
13. Rosen R. (1993). *Ein Gitter aus Musik und Sprache: Feministische Analysen zu Annette von Droste-Hülshoff*. Paderborn: Schöningh. [auf Deutsch]
14. Wilpert G. von. (1988). *Deutsches Dichterlexikon. Biographisch-bibliographisches Handwörterbuch zur deutschen Literaturgeschichte*. Stuttgart: Kroner. [auf Deutsch]

Abstract

The concept of harmony in the landscape lyrics by Droste (poem cycle «Die Heidebilder»)

The article deals with the study of means and techniques of harmony and pacification representing in the poems from the poetic cycle by Annette von Droste-Hülshoff «Die Heidebilder», consolidated by the theme «Der Weiher»: «Die Linde», «Die Wasserfäden», «Das Schilf» and «Der Weiher». The poetess' works are determined by the unique individuality. Like no other author of the XIX century Droste managed to represent in the landscape lyrics the balance of static and dynamic interaction of animate and inanimate nature. The article examines the lexico-semantic means of figurative language in the poetic cycle, the use of element personification of

a particular landscape, the application of folklore and Christian symbols, the cross-representation of the same personified characters in several poems of the cycle from different focal perspective in order to strengthen the ideological continuity of the cycle. Semantically the poems of the cycle «Die Heidebilder» are grouped around the leitmotif of an artist's canvas. Droste creates and intensifies with each poem of the cycle a direct associative connection with readers' visual and auditory mental images. The brightness of comparisons and numerous attributes create a dynamic picture of the harmony between living beings and personified objects of nature. Having combined the above mentioned means and techniques, the poetess creates a multidimensional idyllic picture which is at the same time flexible and balanced, when considered the perspective, with a clear focus on the actors and speakers. One of the study aspects is to compare the submitted poems by Droste with the poems «Die Eichbäume» by F. Hölderlin, «Die Erlen» by Novalis, «Bei einer Linde» by J. von Eichendorff, written in the typical romantic tradition of the coherence of a character's internal emotional state with external features of nature objects. Poetic appeal by Droste are devoid of internal tension and resistance, of tragic pathos, love-longing, characteristic of the landscape lyric poetry of Droste's contemporaries of the Romanticism period. In Droste's worldview the associative world arises from the metaphorical background and emphasizes the similarities between the natural and the human aspiration for harmony and pacification.

Keywords: poetic manner, nature, harmony, lyric image.

Анотація

Концепція гармонії у пейзажній ліриці Дросте (цикл «Die Heidebilder»)

Стаття присвячена вивченню засобів і прийомів утілення гармонії і умиротворення у віршах з циклу «Die Heidebilder» Аннети фон Дросте-Гюльсхоф, об'єднаних темою «Der Weiher»: «Die Linde», «Die Wasserfäden», «Das Schilf» та «Der Weiher». Творчість поетеси визначається неповторною індивідуальністю, їй як жодному іншому майстру слова того часу, вдалося виразити у пейзажній ліриці баланс статичного та динамічного у взаємодії живої та неживої природи. У статті досліджуються лексико-семантичні засоби образної мови циклу, застосування персоніфікації елементів визначеного пейзажу, використання фольклорних та християнських символів, перехресне представлення одних і тих самих уособлених персонажів у декількох віршах циклу з різної фокальної перспективи для посилення сюжетної нерозривності циклу. Семантично вірші циклу «Die Heidebilder» угруповані навколо лейтмотиву художнього полотна, Дросте створює та інтенсифікує з кожним наступним віршем циклу прямий асоціативний зв'язок із зоровими та слуховими образними уявленнями читача. Яскравість порівнянь і численні означення створюють динамічну картину гармонії живих істот і уособлених об'єктів природи. Комбінуючи вище перелічені засоби і прийоми, майстриня створює багатопланову ідилічну картину, водночас рухоми і збалансовану з точки зору перспективи, з чітким розподілом фокусу уваги на дійових осіб та мовців. Одним з аспектів дослідження є порівняння представлених віршів Дросте з творами Ф. Гельдерліна «Die Eichbäume», «Die Erlen» Новаліса, та Й.

фон Ейхендорфа «Bei einer Linde», написаними у типово романтичній традиції когерентності внутрішнього емоційного стану героя і зовнішніх ознак об'єкту природи. Вірші-звернення Дросте позбавлені внутрішньої напруги і спротиву, пафосного трагізму звучання, любовної ностальгії, притаманних пейзажній ліриці її сучасників-романтиків. У картині світу Дросте асоціативний світ постає з метафоричного тла і наголошує на схожості між природним та людським тяжінням до гармонії та умиротворення.

Ключові слова: поезика, природа, гармонія, ліричний образ.

Концепция гармонии в пейзажной лирике Дросте (цикл «Die Heidebilder»)

Статья посвящена изучению средств и приемов воплощения гармонии и умиротворения в стихах из цикла «Die Heidebilder» Аннеты фон Дросте-Гюльсхоф, объединенных темой «Der Weiher»: «Die Linde», «Die Wasserfäden», «Das Schilf» и «Der Weiher». Творчество поэтессы определяется неповторимой индивидуальностью, ей как никакому другому мастеру слова того времени удалось выразить в пейзажной лирике баланс статического и динамического во взаимодействии живой и неживой природы. В статье исследуются лексико-семантические средства образного языка цикла, применение персонификации элементов определенного пейзажа, использование фольклорных и христианских символов, перекрестные представления одних и тех же олицетворенных персонажей в нескольких стихотворениях цикла с различной фокальной перспективой для усиления сюжетной неразрывности цикла. Семантически стихи цикла «Die Heidebilder» сгруппированы вокруг лейтмотива художественного полотна, Дросте создает и интенсифицирует с каждым следующим стихом прямую ассоциативную связь со зрительными и слуховыми образными представлениями читателя. Яркость сравнений и многочисленные определения создают динамическую картину гармонии живых существ и олицетворенных объектов природы. Комбинируя вышперечисленные средства и приемы, автор создает многоплановую идиллическую картину, одновременно подвижную и сбалансированную с точки зрения перспективы, с четким распределением фокуса внимания на действующих лиц.

Одним из аспектов исследования является сравнение представленных стихотворений Дросте с произведениями Ф. Гельдерлина «Die Eichbäume», «Die Erlen» Новалиса, и «Bei einer Linde» Й. фон Эйхендорфа, написанными в типично романтической традиции когерентности внутреннего эмоционального состояния героя и внешних признаков объекта природы. Стихи-обращения Дросте лишены внутреннего напряжения и сопротивления, пафосного трагизма звучания и любовной ностальгии, присущих пейзажной лирике ее современников-романтиков. В картине мира Дросте ассоциативный мир возникает из метафорического фона и акцентирует сходство между природным и человеческим тяготением к гармонии и умиротворению.

Ключевые слова: поэтика, природа, гармония, лирический образ.